

VIỆT NAM HỌC VÀ VIỆC DẠY TIẾNG VIỆT Ở ST. PETERSBURG

NINA V. GRIGORIEVA *

Khoa Đông Phương học của Đại học Quốc gia St. Petersburg là nơi khởi đầu cho sự hình thành môn Việt Nam học và việc dạy tiếng Việt.

Đại học Quốc gia St. Petersburg được thành lập năm 1724 theo lệnh của Piốt đại đế. Trường này thuộc Viện Hàn lâm khoa học Nga. Năm 1818 bắt đầu dạy tiếng Ba Tư và tiếng Ả-rập và năm 1854, Bộ môn Đông Phương học của Đại học Quốc gia St. Petersburg được thành lập. Các tiếng Thổ Nhĩ Kỳ, Tácta, Mông Cổ, Kalmic, cũng được dạy. Vào nửa cuối thế kỷ XIX, St. Petersburg trở thành một trung tâm nổi tiếng thế giới và năm 1876, Đại hội Quốc tế lần thứ III của các nhà Đông Phương học được tổ chức ở đây.

Lúc đó, không ai nghiên cứu về Việt Nam hay học tiếng Việt ở cả St. Petersburg và ở Nga. Người ta chỉ biết về Việt Nam qua ghi chép của những người đã đến Nam bộ, Bắc bộ và Trung bộ. Việc dạy tiếng Việt được bắt đầu vào những năm 1950 ở Liên Xô cũ, sau khi hai nước thiết lập quan hệ ngoại giao và quan hệ Nhà nước đã phát triển. Cho đến nay, việc nghiên cứu Việt Nam ở St. Petersburg và ở Nga đã phát triển được hơn 4 thập kỷ. Bộ môn Việt Nam học đang là trào lưu mới ở Nga, nếu so với việc nghiên cứu Trung Quốc hay Ả-rập học. Hơn nữa, khi môn Việt Nam học được chính thức bắt đầu, bộ môn Đông Phương học đã có sẵn cơ sở khoa học và giảng dạy. Điều này tạo điều kiện thuận lợi cho việc phát triển hướng mới này một cách có hiệu quả.

* Đại học St. Petersburg, Nga.

Ban đầu, việc tập hợp chuyên gia Việt Nam học chỉ tiến hành ở Matxcova và Leningrad (St. Petersburg). Sau đó, bộ môn Việt Nam học được thiết lập ở Vladivostok. Hiện nay, việc dạy tiếng Việt và nghiên cứu về Việt Nam được tiến hành ở nhiều nước Cộng hòa thuộc Liên Xô cũ - bây giờ là các nước độc lập. Tuy nhiên, Ucraina là nơi hoạt động mạnh nhất trong lĩnh vực này.

Trong khối các nước SNG, St. Petersburg và Matxcova vẫn là những Trung tâm lớn về Việt Nam học và đang thu hút nhiều sinh viên, nghiên cứu sinh và cán bộ nghiên cứu từ các thành phố, nước Cộng hòa khác, và ngay cả từ Việt Nam sang.

Hiện nay, có 7 nhà khoa học đang nghiên cứu và dạy tiếng Việt và Văn hóa Việt Nam ở các Viện ở St. Petersburg. Đồng thời, hàng năm có hơn 10 sinh viên học tiếng Việt ở khoa Đông Phương học của Đại học Quốc gia St. Petersburg.

Giáo sư Nguyễn Tài Cẩn là người thầy Việt Nam đầu tiên đến Leningrad và đã dạy tiếng Việt từ 1955 đến 1960. Chính Nguyễn Tài Cẩn là người đã đặt nền tảng cho việc dạy tiếng Việt như một ngoại ngữ (trước hết đó là việc dạy một khóa sơ đẳng về phát âm), và hiện nay chúng tôi vẫn tiếp tục công việc này tại Leningrad. Nguyễn Tài Cẩn đã từng chuẩn bị và bảo vệ luận văn Phó Tiến sĩ “Chủ ngữ trong tiếng Việt”. Năm 1964, cũng tại đây, vợ ông là Giáo sư N.V. Stankevich đã bảo vệ luận văn mang tên “Các bổ ngữ trong tiếng Việt”.

Trong thời kỳ 1961-1963, đã có một thầy giáo khác từ Việt Nam đến đây: đó là Nguyễn Kim Thản, cũng là người quan tâm đến ngôn ngữ học.

Sau năm 1963, việc giảng dạy chỉ do người Nga đảm nhiệm. Có 2 người làm trong thời gian dài: Giáo sư V.S. Panfilov và Giáo sư I.S.A. Bystrov. Thịnh thoảng cũng có một số nghiên cứu sinh tiếng Việt được mời đến dạy hội thoại, trong số đó có các giáo sư của Đại học TP Hồ Chí Minh Đinh Lê Thư và Trần Ngọc Thêm.

Từ đó đã có 40 sinh viên tốt nghiệp và 10 nghiên cứu sinh (chủ yếu là người Việt Nam) đã bảo vệ luận văn Phó Tiến sĩ trong lĩnh vực “Ngữ văn tiếng Việt”.

Trong suốt thời gian đó, môn tiếng Việt nằm trong phân khoa Ngữ văn Trung Quốc, Triều Tiên và các nước Đông Nam Á. Thường thường trong khoa có một hoặc hai nhóm về tiếng Việt, mỗi nhóm có từ 2 đến 6 sinh viên. Ngôn ngữ Phương Đông thứ hai là tiếng Trung Quốc. Trong thực tế, tất cả các sinh viên giỏi đều có dịp đi thực tập ở Việt Nam, ở Đại học Tổng hợp Hà Nội hoặc Thành phố Hồ Chí Minh. Việc này được tiến hành trong chương trình trao đổi sinh viên thông qua Bộ Đại học hai nước. Một trong những đặc điểm của chương trình tiếng Việt là nó có một khóa ngắn hạn về “dịch xuôi”. Gần đây, còn có thêm khóa “Tiếng Sài Gòn” để bổ sung cho chương trình trước đây chỉ có tiếng miền Bắc. Nghe hiểu luôn luôn có vai trò quan trọng. Khi tốt nghiệp, tất cả sinh viên được học chuyên đề “Nghiên cứu ngôn ngữ phương Đông (Ngữ văn tiếng Việt)”. Cách

đây 3 năm đã bắt đầu chương trình dạy “Lịch sử Đông Phương” ở phân khoa Lịch sử các nước Viễn Đông của khoa Đông Phương học.

Bên cạnh lịch sử và ngôn ngữ Việt Nam, sinh viên còn học lịch sử Đông Dương và tiếng Lào (Thái). Khóa đầu tiên dự định tốt nghiệp năm tới. Họ đi sâu chuyên đề “Nhà nghiên cứu Lịch sử - Đông Phương học”.

Hiện có 4 giáo sư người Nga dạy các môn ngôn ngữ, lịch sử, văn học, dân tộc học, địa lý Việt Nam và một số chuyên đề ngoại khóa.

Đã có nhiều công trình nghiên cứu rất công phu của các giảng viên của trường được công bố, như *Ngữ pháp tiếng Việt* của I.S. Bystrov, Nguyễn Tài Cẩn, N.V. Stankevich (1975), *Hệ thống phát âm tiếng Việt* của M.V. Gordina và I.S. Bystrov (1984) và *Hệ thống ngữ pháp tiếng Việt* (1993) của V.S. Panfilov. Đầu 1998, Phó giáo sư trẻ V.N. Kolotov đã bảo vệ luận văn Phó Tiến sĩ mang tên *Tôn giáo và chính sách trong lịch sử miền Nam Việt Nam thời kỳ 1945-1963*. Để đi sâu tìm hiểu cận kề về ngôn ngữ, giáo sư V.B. Kasevich đã tiến hành nghiên cứu hệ thống phát âm tiếng Việt (trước hết là hệ thống các dấu). Các cán bộ nghiên cứu về Việt Nam tham gia các hội nghị khoa học tiến hành ở Khoa Đông Phương (gần đây nhất là Hội thảo Nga - Phần Lan về Đông Nam Á, tháng 6 năm 1998), và các Hội nghị quốc tế. Họ đăng bài trong các tạp chí Nga và Quốc tế. Các thông tin về hoạt động nghiên cứu khoa học và giảng dạy Việt Nam học được trình bày trong *Thông báo về nghiên cứu các nước Đông Nam Á ở St. Petersburg*, một tạp chí do giáo sư A. K. Ogloblin chủ biên ra mỗi năm một kỳ.

Các cơ quan khác ở St. Petersburg tham gia nghiên cứu Việt Nam học gồm có Viện Đông Phương học thuộc Viện Hàn lâm Khoa học Nga (Tiến sĩ E.U. Knorozova nghiên cứu văn học cổ điển Việt Nam) và Viện Nhân loại học và Dân tộc học (Kunstkamera). Ở Viện Nhân loại học có Tiến sĩ Muhlinov, tác giả cuốn *Nguồn gốc và các giai đoạn đầu trong lịch sử các dân tộc Việt Nam* (1977) và các bài khác về dân tộc học Việt Nam. Hiện nay ở Viện có một sinh viên tốt nghiệp ngành Việt Nam học đang tiếp tục làm nghiên cứu sinh về văn hóa người Chăm.

Như vậy ở St. Petersburg, mặc dù Việt Nam học là bộ môn non trẻ, nó đã có một trường phái khoa học rõ ràng với các truyền thống của riêng mình và đã đạt được một số kết quả trong cả nghiên cứu khoa học và thu hút sinh viên và chuyên gia trong lĩnh vực này.

Việc giảng dạy và nghiên cứu Việt Nam học của các cán bộ ở St. Petersburg được thực hiện trong điều kiện khá đặc biệt: họ xa với đất nước và đối tượng nghiên cứu (ngay cả khi so với các đồng nghiệp ở Matxcova) vì thành phố chúng tôi không có các cơ quan ngoại giao hay văn hóa của Việt Nam, cũng không có các nhóm người di tản Việt Nam để có thể có cộng đồng xã hội, các tạp chí và các biểu hiện văn hóa dân tộc. Vì vậy, chúng tôi có rất ít cơ hội giao lưu trực tiếp với

người bản ngữ và theo dõi được các diễn biến mới nhất trong nền văn hóa Việt Nam. Những năm gần đây, tình hình trở nên khó khăn hơn vì số sinh viên và nghiên cứu Việt Nam đã giảm. Các thư viện trong thành phố hoàn toàn không nhận được các tạp chí Việt Nam nữa và việc trao đổi sách cũng giảm. Vì vậy chúng tôi thấy rằng hội nghị “Việt Nam học và tăng cường hợp tác quốc tế” là một bước quan trọng trong việc phát triển Việt Nam học đối với các nhà nghiên cứu quốc tế và St. Petersburg. Theo chúng tôi, nên có một tổ chức như kiểu Ủy ban điều phối để tập hợp các nhà Việt Nam học trên thế giới để trao đổi thông tin chuyên ngành và tiến hành các hoạt động có tổ chức. Sẽ là rất hay nếu Ủy ban này có một tạp chí gửi cho tất cả các cơ sở Việt Nam học ở các nước. Nếu có nguồn tài trợ, có lẽ nên thành lập một “Quỹ Việt Nam học” để thúc đẩy ngành này. Ta có thể theo các mô hình như “Quỹ Triều Tiên học” hay “Quỹ Nhật Bản học”.

Là một giáo viên, tôi muốn có một tổ chức như kiểu “Hội các giáo viên dạy Trung văn”, để cung cấp cho các thành viên các tài liệu về phương pháp nghiên cứu, sách giáo khoa mới và các loại tài liệu hội nghị. Đối với chúng tôi, nếu có được chương trình cho sinh viên chúng tôi thực tập ở các trường Đại học ở Hà Nội và Thành phố Hồ Chí Minh, thì sẽ cụ thể và có mục tiêu hơn và công việc của họ sẽ có hiệu quả hơn và trình độ ngôn ngữ cũng sẽ được nâng cao.